

**Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Eğitim Sistemlerinin Denetim Yapıları Karşılaştırıldığında Türkiye Eğitim Sisteminin Denetimi Ne Durumdadır?\***

Aycan ÇİÇEK SAĞLAM\*  
Murat AYDOĞMUŞ\*\*

**Öz**

Bu çalışmanın amacı, gelişmekte olan ülkelerle, gelişmiş ülkelerin eğitim denetimi sistemlerini karşılaştırarak yapılanma ve işleyiş açısından benzerlik ve farklılıklarını belirlemek ve gelişmekte olan ülkelere bir örnek olan Türkiye’de eğitimde denetimin ne durumda olduğunu ortaya koymak ve nasıl olması gerektiğine ilişkin öneriler getirmektir. Bu çalışmada Fransa, İngiltere, Almanya, Finlandiya, Güney Afrika, Polonya, İran, Hindistan ve Türkiye’nin eğitim denetim sistemleri incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak Türkiye, Fransa, Güney Afrika ve İran’ın diğer ülkelere göre daha merkeziyetçi bir denetim yapısına sahip olduğu görülmektedir. Almanya ve Finlandiya’da ise daha çok okulların özerkliği dikkat çekmektedir. İngiltere, okulların denetiminde dışarıdan profesyonel bir yardım almayı tercih ederek, okulların daha özgür hareket etmeleri sağlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde öğretmenlere ve yeterliliklerine duyulan inanç dikkat çeken bir diğer noktadır. Gelişmişlik düzeylerine göre bakıldığında, gelişmekte olan ülkelere daha çok eksikleri belirleme, hata bulmaya odaklanma gibi hususların ön plana çıktığı görülmektedir. Türkiye’de de son zamanlarda eğitimde denetim sisteminin yapısı üzerinde sıkça değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Dikkat çeken nokta ise yakın zamanda okul içi denetimi ön plana çıkarıcı girişimlerin var olduğudur. Türkiye’de, eğitimde niteliği arttırabilmek için iç denetimin güçlendirilmesi, bu sürece öğretmenlerin de dâhil edilmesi ve rehberlik anlayışının yerleştirilmesi yararlı olacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Denetim, Denetim Sistemleri, Gelişmiş Ülkelerde Denetim, Gelişmekte Olan Ülkelerde Denetim, Denetim Sistemlerinin Karşılaştırılması.

---

\* Bu çalışmanın ilk hali ERPA International Congress, İstanbul, 2014’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

\* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bil. Böl. aycan.cicek@usak.edu.tr

\*\* Öğrenci, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, muratgs1983@hotmail.com

## How Is the Educational Supervision System of Turkey? When Compared with the Supervisional Structure of the Educational System of Developed and Developing Countries

### Abstract

The purpose of this study is to define the similarities and differences of the educational supervision systems of the developing countries and developed countries by comparing them and in Turkey, as a developing country, to define the situation of the educational supervision and also to make some recommendations about how it should be. In this study, the educational supervision systems of France, England, Germany, Finland, South Africa, Poland, Iran, India and Turkey have been analyzed and compared. As a result,, it is seen that Turkey, France, South Africa and Iran have more centralized supervision systems than the other countries. In Germany and Finland the autonomous structures of the schools are easily seen. England prefers a professional support from outside, thus, it is provided that schools can act more freely. Other striking point in developed countries is the faith in teachers and their skills. According to the developing levels of the countries, it is seen that in developing countries mostly it is focused on defining the inadequacy and finding mistakes. Recently there have been many changes on educational supervision system in Turkey. The most striking point is that there is an effort to foreground the intra-school supervision system. In order to increase the quality of the education in Turkey, the intra-school supervision system must be strengthen and also teachers must be included into this process and approach of guidance must be improved.

**Keywords:** Inspection, Inspection Systems, Inspection in Developed Countries, Inspection in Developing Countries, Comparison of the Inspection System.

### Giriş

Ülkeler, geleceklerini eğitim sistemleri aracılığıyla garanti altına almaya çalışırlar. Bir ülkenin iyi yapılandırılmış ve iyi işleyen bir eğitim sistemi var ise belirlediği uzak hedeflere ulaşması daha yüksek düzeyde gerçekleşecektir. Sistemlerin yapılandırılması ayrı bir süreç bu yapının doğru işletilmesi ise ayrı bir süreçtir. Sistemin amaçlara ne derecede ulaşabildiğini belirlemede etkili olan mekanizma da denetim sistemidir. Söz konusu ülkenin geleceği olunca, eğitim sisteminin denetiminin nasıl yapılandırıldığı ve ne şekilde işletildiği de ayrı bir önem kazanmaktadır.

Bugünün bilgi ve teknoloji çağında, gelişmiş ülkelerin eğitim denetimlerinin daha çok çalışanlara mesleki ve kişisel rehberlik etme, onları işe güdüleme, uygun çalışma koşulları oluşturma gibi konulara odaklandığı görülürken, gelişmekte olan ülkelerde ise ne yazık ki eksikleri saptama bunlara yönelik önlem alma noktasının ötesine geçilmediği görülmektedir.

Tüm sistemlerin varlık nedeni toplumsal ya da bireysel gereksinimleri karşılamaktır (Aslan, 2013). Karip'e (2005) göre sistem; bir örgütü oluşturan öğelerin bir bütünüdür. Diğer sistemlerde olduğu gibi eğitim sisteminin de nihai bir amacı vardır. Bu amaç, toplumdaki bütün bireylerin eğitim ihtiyacını karşılamak, hakları olan eğitimi gerçekleştirmek ve devletin eğitimden beklediği faydaları sağlamaktır (Başaran, 2008). Bunun yanında eğitim, toplumların tarihsel gelişimi içinde bir aşamadan yeni bir aşamaya geçmesini sağlayıcı, ileriye götürücü bir işleve sahiptir (Aslan, 2013) ve bir ülkede yurttaşların yetiştirilme görevi o ülkenin eğitim sistemine aittir (Erginer, 2012). Eğitim sisteminin bu amaçlar doğrultusunda işleyip işlemediğini kontrol etme görevi ise denetim alt sistemine düşmektedir.

Literatürde "teftiş" ve "denetim" kavramlarının bazen benzer bazen de farklı bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu sebeple yapılmış bazı teftiş ve denetim tanımlarına bir göz atmak yararlı olacaktır. Hovde'a (2010) göre denetim, değerlendirme sonuçlarının değerlendirilenleri bilgilendirmek ve yönlendirmek için bireylere ve örgütlere düzenli olarak yapılan gözetimdir. Sullivan ve Glanz'e göre (2000) ise denetim, öğretmenlerin iletişimsel etkileşime girerek öğrencilerin başarısını artıracak ve öğretimi geliştireceği bir süreçtir. Başka bir tanıma göre teftiş, istenilen ve gereksinim duyulan yer ve zamanda sağlanan, eğitimin her düzeyinde uygulanabilen bir mesleki rehberlik ve yardım iken denetim, eğitim programlarının birçok yönünü etkileyen eşgüdümlemiş bir teknik ve sosyal süreçtir (Aydın, 2007). Glickman, Ross Gordon ve Gordon'a (2007) göre denetim başarılı bir okulun tutkalıdır. Tutkal, bireylerin okulun olması gereken yere ulaştırma amacıyla uyum içinde çalışması için örgütün amaçları ve öğretmenlerin ihtiyaçları arasındaki köprüyü sağlamakla sorumlu olan insanların yürüttüğü bir süreçtir. En geniş anlamıyla denetleme, kamunun ve kurumun yararı gözetilerek insanların davranışlarını kontrol etme sürecidir (Taymaz, 1997). Bursalıoğlu'na (2002) göre teftiş kamu yararı adına davranış kontrol etme yöntemi olarak tanımlanabilir. Başaran (2000) göre denetim evrenseldir ve türüne, amacına, kuruluşuna bakılmaksızın bütün örgütlerde bir denetim süreci mevcuttur.

Denetimde amaç yapılan çalışmaların belirlenen düzeyde yapılıp yapılmadığını belirlemek ve daha verimli olması açısından neler

yapılabileceği konusunda ilgili kimselere öneriler getirmek, ayrıca kurum personelinin gelişmesi ve yetişmesi açısından rehberlik yapmaktır. Kurumun amaçlarına ulaşabilmesi açısından her bireyin sorumluluğunu gerektiği şekilde yerine getirip getirmediğinin kontrol edilmesi bir zorunluluktur. Bu bağlamda denetimin başlıca amacı, öğretimin geliştirilmesi olup, yapılan değerlendirmeler öğretmenlere mesleklerinde gösterdikleri gelişmeyi fark edip, geliştirilmeye ihtiyaç olan yönlerini görmelerine yardım etmektir (Çiçek Sağlam, 2013: 256). Rizzo (2004) ise denetimi aynı değerlendirmede olduğu gibi bir hata arama aracı olarak değil eğitim sürecini dolayısıyla öğretmeni zaman içinde kişisel ve mesleki anlamda biçimlendiren ve geliştiren bir süreç olarak görmektedir.

Son yıllarda dünya üzerindeki ülkeler kendi eğitim sistemlerini sürekli yenilemekte ve daha çok insanı uzun süreler eğitebilmek amacıyla yeni uygulamaları hayata geçirmektedirler. Yeni teknolojiler, geçmişte geçerli olan birey yeterliliklerinin güncelliğini kaybetmesine sebep olmaktadır. Toplumun her alanında gözlenen hızlı değişim, eğitimin amaçlarından tutunda öğrenme-öğretme süreçlerinde, öğretim süresinde ve öğretmen yeterliliklerinde yeniliğe gidilmesini gerektirmektedir. Bu değişimler ve gelişmeler bir yandan bireyin ihtiyaçlarında değişime neden olurken bir yandan da çağı yakalayabilecek ve gelişen teknolojinin hızına ayak uydurabilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi gerekliliği, ülkelerin eğitim sistemlerinde yenilik yapmalarını zorunlu kılmaktadır (Erginer, 2012). Bu bağlamda düşünüldüğünde nitelikli insan gücünün yetiştirileceği en başta gelen yer okullardır. 21.yüzyılda okulu amaçları doğrultusunda yaşatmak, tarafların doyumunu ve mutluluğunu sağlamak başarılması çok zor görünen çok bilinmeyenli bir denklem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi toplumunda okul çok daha karmaşık ve disiplinler arası bir kurum olmuştur. Okulun amaç ve işlevleri değişmiş ve beklentiler artmıştır (Özdemir, 2012:2). Dünya üzerindeki hemen her ülke kendi çevresel özelliklerini göz önünde bulundurarak kendilerine özgü birer eğitim sistemi oluşturmuştur. Francaise Caillods "*Eğitimin sosyal bariyerleri kırmak için iyi bir araç olduğuna*" inanmaktadır. Bundan dolayı eğitim politikalarının herkese eşit olarak dağıtılması için tutarlı bir şekilde izlenmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirebilecek bilinen en belirgin örneği ise okul denetimidir (De Grauwe, 2008).

Bir okulun öğrencilerini iyi yetiştirip geliştirebilmelerinin temel koşullarından birisi de iyi yönetilmeleridir. İyi bir yönetimin ayrılmaz parçası ise etkili bir denetimdir (Başar, 2005). Her kurum belli bir amacı gerçekleştirmek için kurulmuştur. Kurum amaçlarını gerçekleştirebildiği sürece varlığını sürdürür. Amaçlarının gerçekleşmesi ise sahip olduğu

kaynakların en iyi biçimde kullanılmasına bağlıdır. Bu nedenle kurumun çalışmalarının sürekli denetim altında tutulması ve kaynakların doğru şekilde kullanılıp kullanılmadığının da izlenmesi gerekir. Denetim süreci bu nedenle önemli bir süreçtir (Çiçek Sağlam, 2013).

Denetim, eğitim yönetiminin bir alt sistemi olarak eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olur. Sistem özellikleri bakımından girdi, işlem ve çıktılardan bilgi alınması ve bu alınan bilgilerin değerlendirilmesi, değerlendirilen bilgilerin sonuçlarına göre örgüt amaçlarının düzeltilmesi ve geliştirilmesi olarak tanımlanabilir (Çakıcı, 1985). Çağdaş denetim yaklaşımının hedefi, okullarla alakalı her şeyin düzeltilip geliştirilmesidir. Durumun saptanıp değerlendirilmesi ise bu hedefin amaçlarıdır. Okulda herkesin her şeyi denetleyebileceği açık bir yönetim uygulandığında, gizliliğe, özensizliğe, bilgi eksikliği ve yanlışlığa dayalı yanlış, eksik ve gereksiz işler kalmayacak, okulun ve içindekilerin sürekli gelişmesi sağlanabilecektir (Başar, 2005). Eğitim sisteminin amacı, belirli davranış değişikliği kazanmış bireyler yetiştirmek ve bu nitelikli bireylerle toplumun devamlılığı sağlamaktır. Denetimin ise, örgütün açmalarına ulaşma düzeyini kontrol etmek ve bu süreçte karşılaşılan sorunlara çözümler üreterek sonucu garanti altına almak açısından önemlidir.

Günümüzde ise eğitimin denetiminde insan kaynaklarının geliştirilmesine önem verildiği görülmektedir. Özellikle, insan kaynağının geliştirilmesi ve etkili biçimde yararlanılması amacıyla rehberliği ön plana alan bir denetim anlayışının var olduğu söylenebilir (Çiçek Sağlam, 2013). Bütün bu tarihsel süreç içinde günümüzde gelinen nokta bireysel gelişmeye önem veren, sorgulanabilir, mantıksal ve bilimsel çağdaş denetim anlayışıdır. Bu anlayış iş birliğine dayanan, akılcı, bilimsel, teknolojiden destek alan, öğrenme ortamlarını geliştirmeyi hedefleyen bir denetim yaklaşımıdır. Eğitim sisteminin bir alt sistemi olan denetim sistemi, günümüz şartlarına kendini uyarlayabilmiş, yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde çağdaş bir yapıya kavuşmuş bir sistem olarak bugün önemini daha da çok hissettirmektedir. Ne var ki, bu çağdaş denetim yaklaşımı ülkeden ülkeye farklılık göstermekte, demokratik sistemler içerisinde farklı görevler üstlenebilmektedir. Başka bir deyişle ülkelerin eğitim denetim sistemleri ülkelerin gelişmişliklerine göre farklılık göstermekte, özündeki amacının aynı olmasına rağmen pratikte farklı uygulamalar göze çarpmaktadır.

### **Amaç**

Bu çalışmanın amacı, gelişmekte olan ülkelerle (Güney Afrika, İran, Polonya, Hindistan ve Türkiye), gelişmiş ülkelerin (İngiltere, Fransa, Almanya, Finlandiya) eğitim denetimi sistemlerini kuramsal olarak karşılaştırarak yapılanma ve işleyiş açısından benzerlik ve farklılıklarını belirlemek ve gelişmekte olan ülkelere biri olan Türkiye’de eğitimde denetimin ne durumda olduğunu ortaya koymak ve nasıl olması gerektiğine ilişkin öneriler getirmektir.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke sınıflamasında kesin bir kriter olmamakla birlikte genel olarak ekonomik kriterlere göre bir sınıflamaya gidilmekte ve öncelikle de kişi başına düşen milli gelire bakılmaktadır. Sanayileşme ve sosyal gelişme düzeyi de ayrı bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. International Monetary Fund (IMF)’nin Ekim 2009 raporuna göre Türkiye, Hindistan, Polonya, İran ve Güney Afrika gelişmekte olan ülke kategorisinde yer almaktadır ([www.frmtr.com/kultur/](http://www.frmtr.com/kultur/)). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin seçilmesinde ekonomik ve sosyal açıdan en gelişmiş ülkeler olarak bilinen ülkeler ile gelişmekte olan ülkelere de gelişmişlik düzeyi birbirinden farklılık gösteren ülkeler tercih edilmiştir.

Ülkelerin eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar var olmakla birlikte bu çalışmanın, benzer çalışmalara göre dikkati doğrudan “denetim” alt sistemine çekmesi ve öneriler getirmesi bakımından literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır.

### **Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Denetim Sistemi**

Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için eğitim olanaklarının genişletilmesi bütün dünyanın üzerinde durduğu bir konudur. Gelişmekte olan ülkelere, eğitim sisteminde yenilikler yapmak ve dünya standartlarını yakalamak amacıyla çalışmalar başlatılmıştır ([www.tika.gov.tr](http://www.tika.gov.tr)). Denetim sistemleri de nitelikli insangücü yetiştirmek açısından önemlidir. Aşağıda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin denetim sistemlerinin yapı ve işleyişine yer verilmiştir.

#### **Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitimin Denetimi**

##### **Güney Afrika Cumhuriyeti Eğitim Denetim Sistemi**

1996 yılında yürürlüğe giren Milli Eğitim Kanunu’na göre Bakan, eğitimin sağlanmasından, dağıtımından ve performansının denetiminden sorumludur. Denetimler Ulusal Eğitim Departmanı’nın şemsiyesi altında, ulusal eğitim politikalarının izlenme düzeyini belirlemek amacıyla yıllık ya

da belirli aralıklarla yapılan ziyaretlerle yerine getirilir. Eğitim denetim sisteminin amacı bütün sistemin etkinliğini değerlendirmek ve eğitim sisteminin hangi hedeflere ne derecede ulaştığını ortaya koymaktır. Güney Afrika Eğitim Sisteminde “teftiş” ve “tüm-okul değerlendirmesi” (whole-school evaluation) kavramları arasındaki ayrım önemlidir. Tüm-okul değerlendirmesi okulların yapacağı öz değerlendirmenin yanı sıra dışsal değerlendirmeyi de kapsar. Teftiş ise sadece dışsal değerlendirmeden ibarettir. Tüm-okul değerlendirme sistemi aynı zamanda okullara etkinliklerini artırabilmeleri için destek olur ve tavsiyelerde bulunur. Denetim hem içsel hem de dışsal değerlendirmeye odaklanmaktadır. Örneğin okullar tarafından yapılan öz değerlendirmeler, denetmenler tarafından gerçekleştirilen dışsal denetimler ve ayrıca izleme ve destek sağlayan Bölgesel Tabanlı Destek Birimleri Güney Afrika Cumhuriyeti eğitim denetim sisteminin yapısını oluşturmaktadır. Okul değerlendirmelerinde, eğitim ve öğretimin geliştirilmesi hedeflendiğinden, okula ayrılan zaman önemlidir. Zamanın %50’si ders gözlemlerine ayrılmalıdır (www.education.gov.za).

### **Polonya Eğitim Denetim Sistemi**

Polonya’da yürürlükteki mevzuat çerçevesinde, eğitim denetimi, idari denetimden ayrı yapılıdır. Eğitim denetimi Kuratoria (Bölgesel müfettişler birimi) tarafından yapılırken, idari denetim Gminy (Yerel Hükümet Yetkilileri) denilen okulları işleten organlar tarafından yapılmaktadır (Eurydice, 2001).

Polonya eğitim sisteminde iç denetim ise okul yöneticileri ve okuldaki yönetsel sorumluluğa sahip diğer öğretmenlerle işbirliği içerisinde gerçekleştirilir. Yönetimsel sorumluluklara sahip olacak öğretmenler okulu işleten diğer birimlerle işbirliği içerisinde olmak kaydıyla okul tarafından belirlenirler ve duruma göre görev dağılımı okulda iç değerlendirmeden doğrudan sorumlu olan okul tarafından verilir. Bu durumun bir istisnası vardır (Eurydice, 2001). 9 Kasım 2009 yılından beri yürürlükte olan Pedagojik Denetim Yönetmeliği, pedagojik denetimin ana hatlarını belirler. Bu yönetmeliğin amacı okul ve kurumların eğitim faaliyetlerinin analiz ve değerlendirmeleri dikkate alınarak pedagojik gözetim sisteminin etkinliğinin artırılmasıdır.

Kuratorium tarafından yapılan denetlemeler şunları içerir (Eurydice, 2001):

- ✓ Okullarda eğitim ve bakım koşullarının değerlendirilmesi,
- ✓ Öğretimin sonuçları, bakım ve okulların diğer yasal faaliyetlerinin analizi ve değerlendirilmesi,

- ✓ Okullara ve öğretmenlere eğitimsel faaliyetlerinin yerine getirirken destek verilmesi,
  - ✓ Eğitimsel yeniliklerden okulların haberdar edilmesi,
- Gminaklar ise okulların finansal ve yönetim ile ilgili denetlemelerinden sorumludur ve görevleri şunlardır (Eurydice, 2001):
- ✓ Eğitim-öğretim için güvenli ve hijyenik bir ortam sağlamak,
  - ✓ Okul tesislerinin onarımı için sözleşme yapmak ve bölgede gerçekleştirilecek projelere yatırım yapmak,
  - ✓ Okullar için idari, mali ve organizasyonel hizmetler sunmak,
  - ✓ Okullarda müfredatın tam olarak uygulanabilmesi için gerekli donanım, eğitim yardımı ve diğer yasal yardımları sağlamaktır.

Yukarıda ki bilgilerden de anlaşılacağı gibi Polonya'da iki tür denetim vardır; içsel ve dışsal denetim. Eğitimsel görevlerle ilgili dışsal denetim Kuratorium tarafından gerçekleştirilir. Bazı durumlarda eğitimsel denetim sürecine Gmina'da katılabilir. Bunun yanında yönetsel görevlerle ilgili dışsal denetim ise Gmina tarafından yapılır ancak insan kaynakları yönetimi gibi görevler Kuratorium tarafından da denetlenebilir. Eğitimsel görevlerle ilgili içsel denetim ise okulda yönetsel görevlere sahip öğretmenlerle işbirliği içinde okul müdürleri tarafından gerçekleştirilir.

### **İran Eğitim Denetim Sistemi**

İran'da okul öncesinden yükseköğretime kadar olan kurumların denetimi Eğitim ve Yetiştirme Bakanlığı (Ministry of Education and Training) tarafından yapılmaktadır (Education in Iran, 2008). Denetimler il ve ilçelerde bulunan eğitim müdürlüklerinin bünyesindeki denetmenler tarafından yapılmaktadır. İran'da denetmenlerin seçimi oldukça titiz yapılmaktadır (Demirkasımoğlu, 2011).

Okul müdürlerinin denetmenler ile işbirliği yapması yasal zorunluluktur. Okul müdürlerinin görevlerinden birisi de öğretmenlerin yıllık faaliyetlerinin Bakanlığa rapor edilmesidir. Denetimler, gizli ya da haberli yapılmaktadır. Denetim yapılacağından kimi zaman okul müdürünün de haberi olmamaktadır. Genellikle denetmen, farklı bir görevlendirme ile okula giderek öğretmen, okul müdürü ve okulun durumu ile ilgili bilgiyi gizli biçimde toplamakta ve raporları Bakanlığa göndermektedir. Denetmenler, yıllık olarak Milli Eğitim Müdürlükleri'ne ve kamuoyuna rapor vermektedir (Demirkasımoğlu, 2011).

İran'da denetimler her üç ayda bir okullarda akademik başarının ölçülmesine yönelik yapılan sürekli denetimler, eğitim-öğretim faaliyetlerinin genel bir değerlendirilmesini yapmak üzere tüm etkinlikler, öğretmen, yönetici ve diğer personelin denetiminin yapıldığı yıllık



denetimler ve velilerden gelen okulla ilgili şikâyetler ve ahlaka aykırı durumların söz konusu olabileceği durumlarda yapılan olağanüstü denetimler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Education in Iran, 2008).

### **Hindistan Eğitim Denetim Sistemi**

1996 yılında kurulan Milli Eğitim Komisyonu'nca çoğu eyalette denetim programlarının neden sıkıntıya uğradığını analiz ederken bir yandan da okullarda yeni denetim sisteminin gerekliliğine vurgu yapılmış, geleneksel denetim anlayışı otoriter /sert görülürken, ayrıca öğretmenlere yönelik herhangi bir mesleki rehberlik unsuru içermediği belirtilmiştir. Fakat denetimin modern yapısı daha bilimsel, profesyonel ve demokratik bir olgu olarak Hindistan'da yerleştirilmeye çalışılmıştır. Modern anlayışa göre Hindistan'daki denetim kavramı, eğitim kurumunun müdürü ve en kıdemli öğretmenin liderliğinde, ayrıca dışarıdan denetmenler tarafından da gerçekleştirilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern okul denetimi, öğretimin gösterimi, derslerin gözlemlenmesi, seminer organizasyonu, toplantılar, çalıştaylar ve kurumsal planların hazırlanması aşamasındaki rehberlik faaliyetlerini içermektedir. Ancak, bu ideal bir durumdur. Gerçekte sınıf içi denetimi dış denetmenler tarafından gerçekleştirilir. Bu denetim, öğretmenlerin değerlendirmesini, okulda öngörülen sayıda nitelikli öğretmenin olup olmadığının tespiti, okulun hesap kayıtlarının, bina ve bakım durumlarının incelenmesini içermektedir ([www.teindia.nic.in](http://www.teindia.nic.in)).

Ayrıca denetmenler tarafından okul ziyaretleri yoluyla yapılan denetim ve teftişler 1981 yılında itibaren büyük ölçüde azalmıştır. Denetmenlerin aktivitelerini analiz eden bir çalışma onların denetim ve teftişten ziyade, zamanlarının çoğunu ziyaretçi kabul etmek, toplantılara katılmak, seyahat ve ofis işleri gibi akademik olmayan işlerle geçirdiklerini göstermiştir (Tyagi, 2011).

Hindistan'da her okulun ilçe müfettişi en az iki yılda bir bölgesinde tanınan lise ve kolejleri incelemekle yükümlüdür. Bu tür bir denetim üç gün sürebilmektedir. Denetimin sonunda bir rapor hazırlanır ve denetim raporları, gerekli görüldüğü takdirde, kurum müdürünün görüşleri ile birlikte bölgesel müdür yardımcısına gönderilir. Ayrıca ilçe müfettişleri bu okulları düzenli bir şekilde ziyaret eder. Eğer bir lise tam anlamıyla teftiş edilmezse bu ziyaret kaçınılmazdır. Denetim raporları kurumdaki öğretmenlerin niteliği ve uygunluğu, okuldaki ekipman, sağlık işleri, sportif faaliyetler, müfredat, disiplin, kütüphane, binalar, ücretler, finansal yönetim ve sınav sonuçları gibi bilgileri içerir ([www.teindia.nic.in](http://www.teindia.nic.in)).

### **Türkiye Eğitim Denetim Sistemi**

Türkiye eğitim sistemi ülke yönetim anlayışı ile paralel biçimde merkezi bir yönetim anlayışına sahiptir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda yapılan değişikliklerle 1983 yılından sonra Türkiye eğitim sisteminde denetim hizmetleri, bakanlık ve ilköğretim müfettişliği olmak üzere ikili biçimde örgütlenmiştir. Bakanlık müfettişleri Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu'nda ve doğrudan bakana bağlı olarak, ilköğretim müfettişleri ise taşra teşkilatında valilik (il millî eğitim müdürlüğü) emrinde görev yapmışlardır.

14 Eylül 2011 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 652 sayılı "Millî Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile getirilen değişikliklere kadar, ilköğretim öğretmenlerinin denetimleri "eğitim müfettişleri", ortaöğretim öğretmenlerinin denetimi ise merkezi düzeydeki "bakanlık müfettişleri" tarafından yapılmakta idi. Söz konusu kararname ile Bakanlık müfettişleri "Millî Eğitim Denetçisi", eğitim müfettişleri ise "İl Eğitim Denetmeni" olarak değiştirilmiş ve görev alanları da ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu yapılanmada "her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumları ile il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin rehberlik ve denetimi il eğitim denetmenlerine verilmiştir. Böylece, il eğitim denetmenlerinin görev alanları daha da genişletilmiştir (Çiçek Sağlam, 2013: 264-265). Yeni yapılanmanın getirdiği artan iş yükü ile eğitim denetmenlerinin öğretmenlere ve yöneticilere yönelik rehberlik ve güdüleme rolleri daha da zorlaşmıştır. Denetim sistemindeki yapı ve işleyişi iyileştirme adına yapılan değişiklikler sorun ve tartışmaları azaltmak bir yana, daha da artırmıştır. Henüz yeni yapılanmaya uyum sağlanılmaya çalışılırken, Ocak 2014'de milli eğitimde denetim sisteminde köklü bir düzenlemeye gidileceği belirtilmiştir. Söz konusu edilen düzenlemede "MEB Denetçisi" ile "İl Eğitim Denetmeni" birleştirilerek yerine "Eğitim Maarifi" ifadesinin kullanılacağı, "Eğitim Maarifi" adı verilecek olan müfettişlerin eğitim yöneticilerinin yetiştirilmesi ile ilgili hizmet içi eğitim faaliyetlerinde, araştırma ve geliştirme çalışmalarında, inceleme ve soruşturma ile kurum denetimlerinde görev alacakları belirtilmiştir. Ayrıca, ders denetimlerinin okul müdürleri tarafından yapılacağı, öğretmen veya kurum müdürlerinin istekte bulunması durumunda "eğitim maariflerinin de denetim yapabilecekleri ve tüm müfettişlerin Ankara'dan yönlendirileceği ifade edilmiştir. Bu uygulamanın sonuçlarını görmek ise birkaç yıl sonra mümkün olabilecektir.

## **Gelişmiş Ülkelerde Eğitimin Denetimi**

### **Finlandiya Eğitim Denetim Sistemi**

Finlandiya'da 1991 yılında kurulan Ulusal Eğitim Kurulu (National Board of Education) ile denetim tamamen değiştirilmiştir. Sistem tamamıyla müfredattaki amaçları gerçekleştirmeye çalışan öğretmenlerin yeterliliğine dayanmaktadır (www.oph.fi).

Finlandiya'da yerel yönetimler (belediyeler) okul değerlendirmelerini istedikleri gibi organize etmekte özgürdürler. Merkezi hükümet, belediyelere denetimlerin nasıl yapılacağı konusunda zorlamada bulunmamaktadır. Ulusal Eğitim Kurulu, okul değerlendirmelerinde uygulanabilecek bazı veri tabanları oluşturmuştur. Bu veri tabanı, eğitimde önceden kullanılmış iyi uygulamaları ve okulların öz değerlendirmede kullandıkları materyallerin internet ortamında yayımlanması şeklindedir. Finlandiya'da yasalara göre değerlendirme sisteminde yer alan merkezi yapı şöyledir (Eurydice, 2001):

1. Eğitim sisteminin ulusal-dış değerlendirilmesi; Eğitim Bakanlığının ilkeleri doğrultusunda Ulusal Eğitim Kurulu tarafından uygulanmaktadır.
2. Eğitim sağlayıcıları tarafından gerçekleştirilen değerlendirme; eğitim sağlayıcılar hem Ulusal Eğitim Kurulu tarafından değerlendirilebilir hem de öz değerlendirme yaparak kendi oto kontrollerini sağlayabilirler.

Buradan da anlaşılacağı gibi Finlandiya'da okulların dış denetimi için ulusal bir rehber bulunmamaktadır. Bu tamamen belediyelerin tasarrufundadır. Mevzuata göre eğitim sağlayıcılarının denetlemede aynı kavram ve prosedürleri kullanmaları gerekmektedir ancak bu denetimlerin herhangi bir yaptırımı bulunmamaktadır. Ayrıca ulusal dış değerlendirme gerçekleştiği zaman değerlendirme verileri belediyelerden ve okullardan toplanır. Ulusal değerlendirme işlemi sırasında vaka çalışmaları veya dış denetimler organize edilebilir ancak bu çalışmalar sadece toplanan verilerin güvenliğinin sağlanması için yapılmaktadır (Eurydice, 2001).

### **İngiltere Eğitim Denetim Sistemi**

İngiltere'de okulların denetim sorumluluğu OFSTED, yerel eğitim birimleri ve okullar tarafından paylaşılmaktadır. Majestelerinin Müfettişlerinin başında bir başmüfettiş ve ona bağlı yedi başmüfettiş vardır ve bunlar eğitimin pek çok alanında görev yapan personelin koordinasyonunu sağlamakla görevlidirler (Statham ve Mackinnon,1991). Eğitim ve Beceri Bakanlığı'ndan ve diğer kurumlardan bağımsız bir birim

olmasına karşın, onlarla işbirliği içerisinde çalışmakta ve bakanın isteği üzerine bazı teftişleri yapmaktan sorumludur. Bu bağımsızlık eğitim konularının denetimi ve raporlanmasının tarafsızca olmasını sağlar ve Bakan, teftiş bulguları hakkında bilgilendirilir (Pehlivan, 2007). OFSTED'in amacı okullardaki, öğretmen eğitimindeki, gençlik hizmetleri ve yetişkin eğitimindeki kalite ve başarı standartlarını düzenli olarak denetleyerek, kamuya bu konuda rapor ve rehberlik hizmetleri sunmak yoluyla öğrencilere sağlanan eğitimin, öğretmen eğitiminin, gençlik hizmetleri ve yetişkin eğitiminin niteliklerini geliştirmektir (Süngü, 2002:38; Süngü, 2005:6).

Majestelerinin Müfettişleri okulların denetiminden, öğretmen yetiştiren kurumların denetlenmesinden, ortak alan teftişleri yoluyla yerel otoritelerin denetlenmesinden, ileri eğitim ve 6. sınıf kolejlerinin, yetişkinler eğitimi teftiş kurulu (Adult Learning Inspectorate-AU) ile ortak teftişlerini yürütmekten, özel eğitime muhtaç öğrencilerin bulunduğu, bağımsız okulların denetiminden, tedbir gerektiren okulların gözlenmesinden, hükümet önceliklerinin ve stratejilerinin değerlendirilmesinden, okul öncesinden 16-19 yaş arası dönem için sunulan eğitim hizmetlerinden, öğretim programları ve branşlar yönünden standartların gözlenmesinden, okulların ve kolejlerin teftişini yürüten ilave müfettişlerin çalışmalarını kontrol etmekten ve denetimlere dayalı olarak Başmüfettiş ve hükümete tavsiyelerde bulunmaktan sorumludur. Bunun yanında okulların yaptığı öz değerlendirmeler okul yönetim kurulu ve okulda bulunan personel tarafından okulun etkinliğini değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. İçsel denetimin tek sorumlusu olan okullar ise kendi içinde öz-değerlendirmelerini yaparak bu görevi okulda bulunan profesyonel çalışanlarla birlikte yürütür. Okullar aynı zamanda öğretmenlerin performanslarının izlenmesi ve idaresinden sorumludur. Okul müdürü okulun performans yönetimi politikasının uygulanmasından sorumludur (Eurydice, 2000).

### **Fransa Eğitim Denetim Sistemi**

Fransa'da 1986 yılında Milli Eğitim Bakanı Rene Monory önderliğinde DEP (Directorate for Evaluation and Prospective) adı verilen eğitim sisteminin daha iyi anlaşılması için çalışmalar yürütmekten ve kendi öz değerlendirme uygulamalarını geliştirebilmeleri için okullara gerekli tasarım araçlarını sağlamaktan sorumlu olan bir Değerlendirme Müdürlüğü kurulmuştur. Bunun yanında 10 Temmuz 1989 yılında çıkarılan eğitim yasası ile birlikte denetimin rolü tekrar tanımlanmış ve okulların otonom yapısının artırılmasına yönelik yeni kanunlar çıkarılmıştır (Eurydice, 2001).

Ouardani (2001)'e göre Fransa'da denetimin amaçları şunlardır:

- ✓ Personel denetimi aracılığıyla okul programlarının uygulanıp uygulanmadığının kontrolü,
- ✓ Okul planlarının bütün değerlendirme politikaları ve organları dâhilinde değerlendirilmesi,
- ✓ Okulların düzenli olarak gözlenmesi,
- ✓ Diğer ülkeler de bulunan Fransız okullarını onaylamak.

Merkezi yönetimin etkili olduğu diğer ülkelerdeki gibi Fransa'da denetim yetkileri Milli Eğitim Bakanlığı'nda toplanmaktadır. Bunun yanında, Milli eğitimin ilkeleri çerçevesinde, eğitim denetiminden sorumlu başka denetim birimleri de bulunmaktadır. Ulusal düzeyde görev yapan teftiş kurullarının yanı sıra bölgesel teftiş kurulları da bulunmaktadır. Bunlar, ilköğretim kurumları, mesleki eğitim, çıraklık eğitimi, genel öğretim, danışma ve rehberlik hizmetlerinden, öğretmenlerin denetimi ve değerlendirilmesi yanında devam etmekte olan eğitim programlarını düzenlemekten ve öğretmenlerin terfi ve atamaları ile ilgili görüş bildirmekten sorumlu olan 'Milli Eğitim Müfettişleri' (inspecteurs de l'education nationale [IEN]) ile ortaöğretim kurumlarında genel ve teknolojik eğitimin denetiminden sorumlu olan ve yöneticilerin rehberlik ve danışma hizmetleri ile ortaöğretim öğretmenlerinin denetiminden sorumlu olan "Bölge Akademi Müfettişleridir"dir (inspecteurs d'académie [IA-IPR]) (Eurydice, 2007).

Fransa'da eğitim sisteminde kalitenin değerlendirilmesi bakımından okuldan ziyade öğretmenlere odaklanılmıştır (Bonnet, 2003). Denetim etkinlikleri öğretmenlerin değerlendirilmesi, öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu gerekli tavsiye ve desteği almalarını sağlamak ve standartların altına düşen öğretmenleri okul idaresine bildirmek amacıyla yapılmaktadır (Standaert, 2000: 15). Denetim okullar üzerinde baskı kurmak değil, okullara yardımcı olmak amacıyla tasarlanmıştır (Meuret ve Bellat, 2003: 465).

### **Almanya Eğitim Sistemi Denetimi**

Almanya'da bulunan 16 eyaletin kendi kültürel bağımsızlığı bulunmaktadır ve okul sistemlerinin nasıl organize edileceğine, hangi yasal düzenlemelerin yapılacağına ilişkin karar verme özgürlükleri bulunmaktadır. Anayasaya göre, eğitim mevzuatı ve yönetimi gerçekte 16 Eğitim Bölgesi (Landler)'nin sorumluluğundadır. Eğitim Bölgesi, Milli Eğitim, Kültür İşleri ve Bilim Bakanlıklarının bölge temsilciliklerini bölgesel makamları ve daha alt düzey okul denetleme makamlarını içeren bir bölge sistemidir (Turan, 2005). Her eyalette (Land) bulunan okul denetleme makamları okul sistemi içerisinde bulunan akademik denetim, yasal ve

personel denetiminden sorumludur. Her okulda eğitim sürecinden sorumlu bir öğretmen konseyi ve öğretmenlerden, ailelerden ve öğrencilerden oluşan bir okul konseyi bulunmaktadır (Eurydice, 2001). Bu kurulların yetkileri Eğitim Bölgesi içinde değişiklik göstermektedir. Eğitim ve Kültür işleri bakanlığı, devlet okullarında öğretmenlerin denetlenmesi için denetleme kriterleri oluşturmuştur. Denetim, çoğunlukla öğretmenin gelecek kariyeri ve performans gelişimi için öneriler içeren bir değerlendirme raporu ile sonuçlanır (Eurydice, 2005). Bunun yanında okulların tabi olduğu bir yasal denetim süreci bulunmaktadır. Yasal denetim çoğunlukla yerel otoriteler tarafından gerçekleştirilen eğitim-öğretim dışı konuların kontrol edilmesini içerir. Eğitim -öğretim dışı konular okul binasının yapılması ve ihtiyaçların karşılanması, ders kitaplarının ve diğer öğretim materyallerinin sağlanmasını içermektedir (Süngü,2005).

Alman eğitim denetim sistemi Fransa ve İngiltere gibi 3'lü denetim sisteminden farklı olarak tek düzeyde –yerel- denetim sistemine sahiptir (Demirkasımoğlu, 2011). Eyaletler arasında belirgin uygulama farklılıkları bulunmasına rağmen, yerel yönetim yetkilileri tarafından yürütülen denetim faaliyetleri aşağıdaki kategorilerde farklılık göstermektedir (St.John Brooks, 1995:90):

- ✓ Yılda bir kez yapılan okul ziyaretleri,
- ✓ Eğitim çalışanlarının problemlerini çözmelerinde yardımcı olmak,
- ✓ Okul gelişimini desteklemek,
- ✓ Okulun yıllık istatistiklerini analiz etmek,
- ✓ Çeşitli konularda öğretmenleri değerlendirmek,
- ✓ Yöneticilere istekleri doğrultusunda rehberlik etmek,
- ✓ Okullar için yerel eğitim politikalarının geliştirilmesine katkı sağlamak,
- ✓ Okul projelerini yönlendirmek,
- ✓ Hizmet-içi eğitim düzenlenmesini önermek.

Eyalet bazında yapılan okul denetimlerinde müfettişlerin asli görevleri, müfredatın ve önceden belirlenmiş olan kurulların uygulanmasını, eğitim-öğretimin uygun teknikler kullanılarak yapılmasını, aksaklıkların tespit edilip gerekli iyileştirmelerin yapılmasını sağlamak ve eğitim-öğretim ile ilgili işlerin yapılmasına destek verip yetkilileri bu işleri yapmaya teşvik etmektir. Okullarda gerçekleştirilen akademik teftiş, dersleri izleyerek ve okul seviyesinde tavsiyelerde bulunarak gerçekleştirilir. Akademik denetim, ilköğretim okullarında (Hauptschulen-temel eğitim veren ortaokul, Sonderschulen- özel eğitim veren temel eğitim kurumu) ve belli bir düzeye kadar Realschule'de (başarı durumu iyi olan çocukların gittiği daha çok mesleki eğitim veren lise) alt düzeyde yerel yönetim yetkililerince

yapılmaktadır (Demirkasımoğlu, 2011). Müfettişlerin dersleri ziyaret etme ve dersleri dinleyerek kontrol etmek, gerekirse tedbir alma yetkileri bulunmaktadır. Ancak, müfettişler bireysel kararları tek başlarına alamazlar bu yüzden öğretmenlerin pedagojik sorumluluklarına müdahale edemezler (Süngü, 2005).

Denetim sistemi eyaletlere göre çeşitlilik göstermekle birlikte kimi eyaletlerde yabancı öğrencilerin bulunduğu sınıfların denetimi, koordinatör öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir (Bilir, 1991: 121-122).

### **Tartışma, Sonuç ve Öneriler**

Bu çalışmada Fransa, İngiltere, Almanya, Finlandiya gibi gelişmiş ülkeler ile Güney Afrika, Polonya, İran, Hindistan ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin eğitim denetim sistemleri incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında Güney Afrika ve Polonya'da hem iç denetim hem de dış denetimin varlığı dikkat çekmektedir. Güney Afrika'da yakından denetim söz konusudur ve denetmenler tarafından yapılan denetimde zamanın %50'si ders gözlemlerine ayrılmaktadır. Polonya'da ise eğitimin denetimi bölgesel müfettişler tarafından, idari denetim ise yerel hükümet yetkilileri tarafından yapılmaktadır. Okullarda yapılan iç denetimde müdür ve yönetsel sorumluluğa sahip öğretmenler etkilidir. İç denetim sadece okul içi eğitim süreciyle ilgiliyken, eğitim için uygun koşulların sağlanması ile yerel yönetimler ilgilenmektedir. Gelişmekte olan ülkelere İran ve Hindistan'da ise daha otoriter bir anlayış vardır. İran'da denetimler il ve ilçe eğitim müdürlükleri bünyesinde bulunan denetmenlerce yapılmaktadır. Bütün okul türlerinin her türlü faaliyetinin denetlenmesinden söz konusu denetmenler sorumludur. Denetimler bazen açık bazen de gizli olarak yapılmaktadır. Bu denetimden, okul müdürü bile haberdar olmayabilir. Hindistan'da denetimler eğitim kurumunun müdürü, en kıdemli öğretmenin liderliği ve dışarıdan denetmenler tarafından yapılmaktadır. Sınıf içi denetimler dış denetmenler tarafından yapılmaktadır. Bu denetimler sırasında Türkiye'deki gibi öğretmenlerin denetiminden kurum denetimine kadar her tür denetim dış denetmenler (müfettişler) tarafından yapılmaktadır. Müfettişlerin iş yükünün fazlalığı dikkat çekmektedir.

Gelişmiş ülkelere bakıldığında dikkati çeken ön belirgin özellik yerel yönetimlerin denetimde daha etkili olması, denetim görevinin iç ve dış denetim şeklinde biçimlendirilmiş olmasıdır. Finlandiya'da merkezi yönetim, denetimin nasıl yapılacağı hususunda yerel yönetimlere baskı yapmamaktadır. Denetim ve değerlendirmede bütün sorumluluk yerel

yönetimlerdedir. İngiltere’de denetim görevi OFSTED (Eğitimde Standartlar Dairesi), yerel yönetim birimleri ve okullar tarafından paylaşılmaktadır. Son yıllarda okulların yaptıkları öz değerlendirmelerin önemi de artmaktadır. Öğretmenlerin performans politikasının yönetiminden okullar sorumludur. Gelişmiş ülkeler içerisinde Fransa’da merkezi yönetimin denetim üzerindeki etkisi dikkat çekmektedir. Ulusal ve bölgesel düzeyde teftiş kurulları vardır. İlköğretim kademesinin programları ve öğretmenlerin terfi ve atamaları ile “Milli Eğitim Müfettişleri” sorumlu iken ortaöğretim kademesinden ve yöneticilerden “Bölge Akademi Müfettişleri” sorumlu olmaktadır. Eğitimde kalitenin artırılmasında okuldan ziyade öğretmenlere odaklanılmaktadır. Öğretmenlerin gelişiminin sağlanması amaçlanmaktadır. Almanya’da ise eyaletler düzeyinde eğitim ve denetim yapılmaktadır. Eyaletlerde okul denetleme makamları vardır. Her okulda öğretmen konseyi ve okul konseyi vardır. Okulların yetkileri eğitim bölgelerine göre farklılaşmaktadır. Yerel yönetimler tarafından yapılan denetimler daha çok eğitim-öğretim dışı konularla (okul binası, ihtiyaçları, ders kitapları ve araçları gibi) ilgilidir. Almanya, Fransa ve İngiltere gibi üçlü denetim sisteminden farklı olarak tek düzeyde yerel yönetime sahiptir. Müfettişler öğretmenleri kontrol edebilirler ancak tek başlarına bireysel kararlar alamazlar ve bu nedenle öğretmenlerin pedagojik sorumluluğuna müdahale de edemezler.

Genel olarak bakıldığında Türkiye, Fransa, Güney Afrika ve İran diğer ülkelere göre daha merkezîyetçi bir denetim yapısına sahipken, Almanya ve Finlandiya’da bu durum daha çok okulların özerkliğine dayanmaktadır. İngiltere, okul denetiminde dışarıdan profesyonel bir yardım almayı tercih ederek okulların daha özgür hareket etmelerini sağlamaktadır. Göze çarpan en bariz farklılık ise Finlandiya ve Almanya gibi gelişmiş ülkelerde öğretmenlere ve onların yeterliliğine olan inancın varlığıdır. Almanya ve Finlandiya eğitiminde büyük çapta bir eğitimsel homojenlik mevcuttur. Toplumdaki farklılıklar diğer toplumlara göre nispeten daha azdır, öğretmenler iyi motive olmuşlardır ve halkın onların profesyonelliğine olan güvenleri en yüksek seviyededir ve ailelerin eğitime olan ilgisi ise fazladır (De Grauwe, 2008).

İran, Hindistan ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise daha çok merkezîyetçi bir yönetim ve denetim sistemi egemendir. Sullivan (2000:212), bürokratik, engelleyici ve insan doğasına kötümser bir bakış yöneltten klasik denetim paradigmasının günümüzde artık öğretmenlerin gelişimi için yetersiz olduğu belirtmektedir. Bu gerçeğe rağmen Türkiye’de eğitim sisteminin merkezîyetçi yönetim biçimi, beraberinde klasik denetimi besleyen bir süreç yaratmaktadır. De Grauwe (2008) de merkezîyetçi denetim modelinin, birbirine zıt olan kontrol ve destek kavramlarını eş



zamanlı kullanarak, iş göreni yaptığı işte etkisiz ve verimsiz hale getirdiğini vurgulamaktadır.

Malaya Üniversitesinden, Sharma, Yusoff ve Kannan'ın (2011) öğretmen ve idareci görüşlerine dayanan araştırmaları sonucunda Hindistan'da denetimin evrak işi ve hata bulma süreci olarak değerlendirildiği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmaya katılan öğretmenler denetmenlerin herhangi bir öğretimsel denetim gerçekleştirmediklerini ve kişisel gelişimlerine herhangi bir katkısının olmadığını savunmaktadırlar. Aksine denetimin kendilerine hakaret etmek ve hatalarını bulmak için yapıldığına inanmaktadırlar. Bu çalışmaya katılan öğretmenler ayrıca denetimin sürekli olmasını, kendilerinin de denetim sürecine aktif olarak katılmalarını ve okul müdürlerinin kendilerine destek vermeleri gerektiğini söylemişlerdir. Demirkasımoğlu (2011), İran eğitim sisteminde denetimin genellikle gizli ya da habersiz olarak yapıldığını ve eksikleri belirlemeye yönelik olduğunu incelemiştir. Türkiye'de de denetimin genellikle hata ve eksik belirlemeye yönelik olduğuna ve öğretmenlerin denetim sürecinden yeterince yararlanamadığına ilişkin birçok araştırma bulgusu mevcuttur. Gök (2009) denetimlerde sadece olumsuzlukların ortaya konulduğunu, Can (2004) denetimde doğal süreçlerin izlenmediğini ve denetimin göstermelik ve yapay şekilde işletildiğini, Demirtaş ve Ersözlü (2007), denetmenlerin, öğretmen çalışmalarını objektif biçimde değerlendiremediklerini, öğretmenlerin kişiliklerine yönelik eleştiriler yapıldığını, mesleki kimliklerine yeterince saygı gösterilmediğini, İnal (2008) ise denetimin öğretmenlerin yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sürecine yeterli katkıyı sağlayamadığını ortaya koymuşlardır. Bu açıklamalar ışığında Türkiye'de denetim sisteminin gelişmekte olan ülkelerle benzer biçimde daha çok eksik, hata belirleme ve öğretmen üzerinde baskı kurmaya odaklandığı görülmektedir.

Eğitim sistemimizde denetimi giderek zorlaştıran bir diğer konu da eğitim denetmenlerinin artan iş yüküdür. Bu durum eğitim denetmenlerinin yapmak istediklerini sınırlayan, yönetici ve öğretmenlere yönelik yararlarını azaltan bir sonuç doğurmaktadır. Son zamanlarda denetimde yapılan değişiklikler, eğitim denetmenlerinin iş yükünü azaltmamış tam tersine daha da artırmıştır.

Gelişmekte olan ülkelerden Polonya ve Güney Afrika'da da iç denetimin önemsendiği, okul içi denetimlerde öğretmenlerin katılımının da az ya da çok gerçekleştiği görülürken, Türkiye'de öğretmenlerin bu sürece dâhil edilmedikleri ve iç denetimin de gerçekleşmediği görülmektedir. Türkiye, İran ve Hindistan gibi ülkelerde, eğitim denetmenleri her türlü denetimle ilgilenmekte ve iş yükleri arttığı için de yeterince etkili

olamamaktadırlar. Ancak, Türkiye’de son zamanlarda eğitimde denetim sisteminin yapısı üzerinde sıkça değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Dikkat çeken nokta ise yakın zamanda okul içi denetimi ön plana çıkarmaya yönelik girişimlerin var olduğudur. Öğretmenlerin ders denetimlerinin okul müdürü tarafından yapılması ve kurum denetiminin ise müfettişler tarafından yapılması gündeme getirilmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde süreç tam ve doğru işlemediğinden bu uygulamanın olumlu yanları olabileceği gibi olumsuz yanları da olabilir. Okul müdürü bir öğretim lideri olarak hareket edip öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerine destek olduğunda beklenen yarar sağlanabilir. Aksine, eksik arama, ceza verme, yakından kontrol gibi öğeler ön plana çıkarılacak olursa da yarar yerine zarar getirebilir.

Sonuç olarak, gelişmiş ülkelerde okul içi denetimlerde tümüyle eğitsel konular üzerine odaklanılırken, okulun bütçesi, gerekli araçlar, bina vb. ihtiyaçlarla yerel yönetimlerin ilgilendiği görülmektedir. Okul yönetimleri öğretmenlerin performanslarının artırılması ve eğitimin niteliğinin yükseltilmesinden sorumlu iken yerel yönetimlerin eğitim için uygun koşulları sağlamakla yükümlü oldukları dikkat çekmektedir. Türkiye’de ise her iki süreçten de okul yönetimleri sorumludur. Okul bütçeleri ise çok sınırlı olduğu için eğitimin niteliğini arttırıcı önlemler almakta zorlanmaktadırlar. Ayrıca, gelişmiş ülkelerde eğitimin kalitesini arttırmak için daha çok öğretmenlerin gelişiminin sağlanması üzerine odaklanılırken Türkiye ve gelişmekte olan ülkelerde özellikle İran ve Hindistan’da öğretmenlerin eksiklerinin belirlenmesi ve önlemler alınması gibi bir süreç takip edilmektedir. Türkiye’de eğitimde denetimin niteliğini arttırabilmek için iç denetimin güçlendirilmesi ve bu sürece öğretmenlerin de dâhil edilmesi ve rehberlik anlayışının yerleştirilmesi yararlı olacaktır.

#### **Kaynakça**

- Aslan, G. (2013). Türk eğitim sisteminin genel yapısı. *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Maya Akademi.
- Aydın, M. (2007). *Çağdaş eğitim denetimi*. (5. Baskı). Ankara: Hatiboğlu Yayıncılık.
- Başar, H.(2005). *Okulda denetim. Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı*. Ankara. Pegem A Yayıncılık.
- Başaran, İ.E. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Basaran, İ.E. (2000). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Feryal Matbaası.

- Bilir, M.(1991).*Türk eğitim sisteminde teftiş alt sisteminin yapı ve işleyişi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bonnet, G. (2003). Educational evaluation around the world: an international anthology. copenhagen: *Danish Evaluation Institute*. 2003. (<http://www.unc.edu/ppaq/docs/Denmark/InternationalAnthology.pdf>) Erişim: 14.11.2014.
- Bursalıoğlu, Z. (2002). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, N. (2004). İlköğretim öğretmenlerinin denetimi ve sorunları, *Milli Eğitim Dergisi*.([http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli\\_Egitim\\_Dergisi/161/](http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/161/)) Erişim: 16.01.2014.
- Çiçek Sağlam, A. (2013). Türkiye eğitim sisteminin denetim yapısı. *Türk Eğitim Sistemi Ve Okul Yönetimi*. (Edt: A. Çiçek Sağlam). Ankara: Maya Akademi. ss.253-272.
- Çakıcı, L. (1985). *Açılış konuşması*. Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendirme Sempozyumu. Ankara: 25-26 Nisan.
- Demirkasımoğlu, N. (2011).Türk eğitim sisteminde bir alt sistem olan denetim sisteminin seçilmiş bazı ülkelerin denetim sistemi ile karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (23), 23-48.
- De Grauwe, A.(2008). Directions in educational planning: Symposium to honour the work of Francaise Caillods: School supervision: a tool for standardization or for equity?,*International Institute for Educational Planning, Working Document*.3-4 July.
- Demirtaş, Z. ve Ersözlü, A. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri bağlamında teftiş sürecinde etik (Tokat ili örneği), *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 6 (1), 89-94.
- Education in Iran. (2008). ([http://www.salamiran.org/Embassy/Embassy/StudentAdvisory/Iran\\_education/Iran\\_Education\\_system\\_all.PDF](http://www.salamiran.org/Embassy/Embassy/StudentAdvisory/Iran_education/Iran_Education_system_all.PDF)). Erişim:17.04.2014.
- Erginer, A.(2012). *Avrupa birliği eğitim sistemleri. Türk eğitim sistemi ile karşılaştırmalar*. Ankara: Pegem A.
- Eurydice,(2000). Approaches to the Evaluation of Schools Which Provide Compulsory Education. (<http://bookshop.europa.eu/en/approaches-to-the-evaluation-of-schools-which-provide-compulsory-education-pbEC3212418/>). Erişim:13.04.2014.

- Eurydice,(2001). Approaches to the Evaluation of Schools Which Provide Compulsory Education.(<http://bookshop.europa.eu/en/approaches-to-the-evaluation-of-schools-which-provide-compulsory-education-pbEC3012715/>). Erişim:15.03.2014.
- Eurydice,(2005). Avrupadaki Eğitim Sistemleri. <http://www.megep.meb.gov.tr/indextr.html>
- Eurydice, (2007).The Education System in France. ( <http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/commonpressdos/PR05>). Erişim:14.11.2013.
- Glicman,C.D., Gordon, S.P. & Ross-Gordon,J.M.(2007). Supervision of instruction: A developmental approach. *Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.*
- Gök, T. (2009). *İlköğretim okullarının kurum denetiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin müfettiş ve okul müdürü görüşleri (muğla ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Hovde, K.(2010). Supervision and support of primary and secondary education: A policy not efor the Government of Poland. *World Bank, May,19.*
- İnal, A. (2008). *İlköğretim okullarında yapılan denetimlerde müfettişlerin tutum ve davranışlarının öğretmenler tarafından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karip, E.(2005). *Yönetim biliminin alanı ve kapsamı. Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Meuret, Denis & Marie Duru-Bellat. (2003).English and French modes of regulation of the education system: a comparison. *Comparative Education*. 39, (4). (<http://taylorandfrancis.metapress.com/index/5BHHT7XHLEE8COJF.pdf>). Erişim: 18.11.2014.
- Ouardani, A. (2001). Approaches to the Evaluation of Schools which provide Compulsory Education: France. (<http://oraprod.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf>). Erişim:21.03.2014.
- Özdemir, S.(2012). Türkiye'de eğitim sisteminin yapısı, eğilimleri ve sorunları. *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. (Edt: S. Özdemir). Ankara. Pegem Akademi.
- Rizzo, John F. (2004). *Teachers' and supervisors' perceptions of current and ideal supervision and evaluation practices.* Doctoral Dissertation. Graduate School of the University of Massachusetts, School of Education.

- Sullivan, S. (2000). Alternative approaches to supervision: cases from the field. *The Journal of Curriculum and Supervision* 15(3), 212–235.
- Sharma,S., Yusoff, M., Kannan,S. (2011). Instructional supervision in three asian countries-what do teachers & principals say?. *2nd International Conference on Education and Management Technology IPEDR*, (13). IACSIT Press, Singapore.
- Sullivan, S. & Glanz, J. (2000). *Supervision that improves teaching*. California: Corwin Press.
- Süngü, H. (2002). Bazı avrupa birliği ülkeleri eğitim denetimi sistemlerinin türkiye'deki okul yöneticileri tarafından değerlendirilmesi (Kırıkkale ili Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Süngü, H. (2005). Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetimi sistemlerinin yapısı ve isleyisi. *Milli Eğitim Dergisi*.167. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-sungu.htm>). Erisim: 12.02.2014.
- Statham, J. & Mackinnon D. (1991). *The education fact file*. London: Hodder and Stoughton.
- Standaert, R. (2000). *Inspectorates of Education in Europe: A Critical Analysis*. Utrecht: Sici.
- St John-Brooks, C. (1995). *Schools under scrutiny*. France: OECD Publications.
- Taymaz, H. (1997). *Eğitim sisteminde teftiş*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Tyagi, R.S. (2011). Academic supervision in secondary schools. school based approach for quality management. *National University of Educational Planning and Administration*,17-B Sri Aurotindo Marg, New Delhi-110016, India.
- Turan, K. (2005). Avrupa birliği'ne giriş sürecinde Türk-Alman eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı: 167. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Gelismekte-olan-ulkeler>), Erişim: 15.01.2014.
- <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/sosyal-altyapilar-ve-hizmetler/egitim/1> Erişim: 20.01.2014.
- <http://www.teindia.nic.in/mhrd/50yrsedu/g/8V/FB/8VFB0A01.htm>. Erişim: 14.04.2014.
- <http://www.oph.fi>. Erişim:28.11.2013.
- <http://www.education.gov.za>. The national policiy on whole-school evulation. Erişim: 10.04.2014.
- <http://www.frmtr.com/kultur>/Erişim: 31.08.2015.

